

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 417

**Współczesne problemy ekonomiczne.
Rozwój zrównoważony w wymiarze
krajowym i regionalnym**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2016

Redakcja wydawnicza: Elżbieta Kożuchowska

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania
znajdują się na stronach internetowych Wydawnictwa
www.pracenaukowe.ue.wroc.pl
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Publikacja udostępniona na licencji Creative Commons
Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne-Bez utworów zależnych 3.0 Polska
(CC BY-NC-ND 3.0 PL)

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2016

ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

ISBN 978-83-7695-562-9

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Zamówienia na opublikowane prace należy składać na adres:
Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław
tel./fax 71 36 80 602; e-mail: econbook@ue.wroc.pl
www.ksiegarnia.ue.wroc.pl

Druk i oprawa: TOTEM

Spis treści

Wstęp	7
Grażyna Adamczyk-Łojewska, Adam Bujarkiewicz: Procesy polaryzacji w polskiej przestrzeni gospodarczej / Polarization processes in the Polish economic space.....	9
Anna Bisaga: Kapitał społeczny w zrównoważonym rozwoju regionu opolskiego na przykładzie badań w towarowych gospodarstwach rolnych / Social capital in balanced development of Opole region on the basis of research in merchandise households.....	19
Artur Grabowski: Społeczna odpowiedzialność niemieckich przedsiębiorstw sportowych (piłkarskich) w kontekście zrównoważonego rozwoju / Corporate social responsibility of German sports (soccer) enterprises in the context of sustainable development	28
Marcin Janowski: Zarządzanie organizacją w aspekcie społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw / Socially responsible business and management of a contemporary organization.....	38
Joanna Kizielewicz: Trudności samorządów terytorialnych w Polsce w procesie planowania rozwoju regionalnego / Difficulties of regional authorities in Poland in the process of planning of regional development.....	46
Jolanta Kondratowicz-Pozorska: Konkurencyjność przedsiębiorstwa w świetle zrównoważonego rozwoju (na przykładzie ekologicznych gospodarstw rolnych) / Competitiveness of enterprise in the context of sustainable development (based on organic farms)	55
Natalia Konopińska: Priorytety zrównoważonej gospodarki leśnej na sudeckim przygranicznym obszarze górskim ze szczególnym uwzględnieniem ochrony i powiększania zasobów leśnych / Priorities of sustainable forest management at the Sudeten border mountain area with particular emphasis on the protection and enhancement of forest resources	64
Sławomir Kotylak: Potencjał klasy kreatywnej jako elementu strategii rozwoju zrównoważonego na przykładzie wybranych obszarów miejskich / Creative class potential as a part of sustainable development strategy on the example of selected urban areas	75
Barbara Kryk: Realizacja celów ekologicznych zrównoważonego rozwoju w Polsce na tle UE / The accomplishment of environmental objectives as part of sustainable development in Poland in comparison with the EU.....	86
Joanna Kubicka, Teresa Kupczyk: Wpływ mikro- i małych przedsiębiorstw na środowisko naturalne i ich działania na rzecz zrównoważonego rozwoju / Impact of micro and small enterprises on the natural environment and their operations related to sustainable development.....	95

Agnieszka Łopatka: Analiza sytuacji osób młodych na rynku pracy w Polsce w kontekście założeń strategii Europa 2020 / Analysis of young people on the labour market in Poland in the context of Europe 2020 Strategy	105
Danuta Miłaszewicz: Wybrane wymiary spójności społecznej w ocenie studentów / Selected dimensions of social cohesion in the assessment of students	115
Jarosław Michał Nazarczuk: Handel zagraniczny w SSE w Polsce w 2012 roku / Foreign trade in special economic zones in Poland in 2012	126
Łukasz Olipra: Współczynnik biznesowej mobilności lotniczej pracowników w dolnośląskich przedsiębiorstwach – implikacje dla polityki rozwoju regionalnego / Business air mobility of employees factor in Lower Silesian companies – implication for the regional development policy.....	135
Magdalena Pronobis: Instrumenty finansowe: nowy paradygmat wsparcia unijnego? / Financial instruments: the new paradigm of the EU structural support?	153
Ewa Szostak: Spójność i rozwój zrównoważony na Dolnym Śląsku w kontekście strategii Europa 2020 – wybrane aspekty / Cohesion and sustainable development in Lower Silesia in the context of Europe 2020 Strategy – selected aspects.....	164
Katarzyna Tracz-Krupa: Program Operacyjny Kapitał Ludzki jako narzędzie polityki spójności Unii Europejskiej w wymiarze społecznym w Polsce w latach 2007–2013 / Human Capital Operational Program as a tool of cohesion policy in the social dimension in the perspective of 2007–2013 in Poland	176
Magdalena Wojarska: Fundusze Polityki Spójności UE a zrównoważony rozwój polskich regionów / EU Cohesion Policy Funds in the context of sustainable development of Polish regions	185

Wstęp

Współczesne problemy ekonomiczne stanowią interesujący poznawczo obszar badań prowadzonych od kilku lat przez trzy zespoły naukowe z uczelni ekonomicznych Katowic, Szczecina i Wrocławia. Wybór rozwoju zrównoważonego na temat przewodni tomu, który trafia do rąk czytelnika, potwierdza aktualność i nieślabnące znaczenie tego zagadnienia w odniesieniu do teorii ekonomii (a zwłaszcza rozwoju regionalnego) i jej praktycznych zastosowań. Zebrane w tym tomie opracowania wskazują na rosnące zainteresowanie rozwojem zrównoważonym, który staje się zagadnieniem inter- i multidyscyplinarnym. Kryterium doboru artykułów do bieżącego tomu stanowi rozwój zrównoważony w jego wymiarze przestrzennym (krajowym i regionalnym, w tym lokalnym), który jest analizowany w różnych aspektach, np.: ekonomicznym, społecznym, ekologicznym i instytucjonalnym.

Naukowy oraz aplikacyjny charakter rozwoju zrównoważonego, postrzeganego współcześnie jako wyzwanie, znajduje potwierdzenie w dokumentach strategicznych formułowanych przez aktorów rozwoju na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym. Analiza takich dokumentów na tle strategii Europa 2020 potwierdza, że rządy, samorządy czy przedsiębiorcy, a także społeczeństwo są w różny sposób odpowiedzialni za osiągnięcie celów rozwoju zrównoważonego; znajduje to odzwierciedlenie w opracowaniach zebranych w niniejszym tomie. Autorzy koncentrują swoją uwagę na analizie polityki spójności jako narzędziu wdrażania celów rozwoju zrównoważonego na szczeblu regionalnym i krajowym, z pozycji różnych beneficjentów tej polityki – władz regionalnych, przedsiębiorców, samorządów terytorialnych. W badaniach przewija się zagadnienie czynników rozwoju (także nowoczesnych, takich jak wiedza czy klasa kreatywna) oraz instrumentów (SSE, instrumenty finansowe) i siły ich wpływu na poszczególne wymiary rozwoju zrównoważonego: gospodarczy, społeczny i środowiskowy. Analizie poddaje się też problemy rozwoju regionalnego w odniesieniu do całego kraju (polaryzacja przestrzeni gospodarczej), obszarów przygranicznych, miejskich oraz poszczególnych regionów (Opolszczyzna, Dolny Śląsk).

Wieloaspektowość podejścia do rozwoju zrównoważonego sprawia, że każdy czytelnik może znaleźć tu interesującą go problematykę oraz wartościowe wnioski i konkluzje.

Urszula Zagóra-Jonszta, Ewa Pancer-Cybulska, Bernadeta Baran

Ewa Szostak

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
e-mail: ewa.szostak@ue.wroc.pl

SPÓJNOŚĆ I ROZWÓJ ZRÓWNOWAŻONY NA DOLNYM ŚLĄSKU W KONTEKŚCIE STRATEGII EUROPA 2020 – WYBRANE ASPEKTY

COHESION AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN LOWER SILESIA IN THE CONTEXT OF EUROPE 2020 STRATEGY – SOME ASPECTS

DOI: 10.15611/pn.2016.417.16

JEL Classification: R11, R58

Streszczenie: Problemy rozwoju zrównowazonego znalazły swoje odzwierciedlenie w dokumentach i wytycznych UE, w tym też w strategii „Europa 2020”. W artykule zostaną poruszone problemy rozwoju regionalnego w odniesieniu do celów ww. strategii i możliwości ich osiągnięcia. Autorka stara się dokonać analizy obecnego etapu realizacji założeń strategicznych oraz możliwości osiągnięcia celów w 2020 r. w kontekście spójności społeczno-gospodarczej regionu Dolnego Śląska. Dolny Śląsk postrzegany jest jako region o wysokiej pozycji konkurencyjnej w kraju. Jednak region ten jest zróżnicowany wewnątrznie z punktu widzenia rozwoju, problemów i potencjałów. Strategia Europa 2020 wyznacza priorytety, które mają przyczynić się do wzrostu konkurencyjności regionów UE, przy założeniu, że rozwój ten będzie odbywał się w sposób zrównowazony. Na poziomie regionalnym dokumentem stanowiącym podstawę kształtowania polityki jest strategia rozwoju województwa, która powinna być zbieżna z celami UE, krajowymi, ale też łączyć cele rozwoju lokalnego. Celem artykułu jest wskazanie na te aspekty realizacji założeń strategicznych w regionie, które wymagają dodatkowej uwagi władz regionalnych i krajowych, tak aby ich realizacja była jak najbliższa osiągnięciu wyznaczonych priorytetów. Do badań wykorzystano analizę danych statystycznych oraz dokumentów strategicznych UE i Dolnego Śląska.

Słowa kluczowe: region, Europa 2020, cele rozwoju regionalnego, inteligentne specjalizacje, rozwój zrównowazony.

Summary: Problems of sustainable development are reflected in various documents and guidelines of the EU, including the Lisbon strategy. The article will address issues of regional development in relation to the objectives of the Lisbon strategy and the possibility of achieving them. The author analyzes the current stage of implementation of strategic objectives and the ability to achieve the objectives in 2020 in the region of Lower Silesia. Lower Silesia is perceived as a region with a high competitive position in the country. However, the region is diverse internally in terms of development problems and potentials. The Europe 2020 strategy

sets priorities to contribute to the competitiveness of EU regions with the assumption that this development will take place in a sustainable way. At the regional level a document which forms the basis of policy is the strategy of development voivodeship. This article aims to identify those aspects of the implementation of strategic objectives in the region that require additional attention of regional and national authorities so that their implementation is as close as possible to achieve the stated objectives. The study used statistical data analysis and strategic documents of the EU and Lower Silesia.

Keywords: region, Europe 2020, goals of regional development, smart specializations, sustainable development.

1. Wstęp

Strategia rozwoju województwa jest dokumentem spajającym strategię rozwoju lokalnego z rozwojem regionu z jednej strony oraz politykę rozwoju regionu z koncepcją rozwoju kraju – z drugiej. Zgodnie z art. 11.1. drugiego rozdziału ustawy z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa władze regionu określają strategię jego rozwoju, uwzględniającą między innymi następujące cele: pobudzanie aktywności gospodarczej oraz podnoszenie poziomu konkurencyjności i innowacyjności gospodarki województwa [Ustawa z 5 czerwca 1998]. *Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020* (SRWD) [Strategia...] jest wielowymiarowa i horyzontalna. Cele i zadania wyznacza, łącząc elementy tradycyjne dla regionu z nowoczesnymi, będącymi podstawą rozwoju nowoczesnych gospodarek. Z tego punktu widzenia obszary strategiczne dla rozwoju wpisano w tzw. makrosfery, które stanowią podstawę interwencji. Celem strategicznym rozwoju Dolnego Śląska wskazanym w SRWD jest „nowoczesna gospodarka i wysoka jakość życia w atrakcyjnym środowisku. Dolny Śląsk regionem koncentracji innowacyjnych podmiotów produkcyjnych i usługowych współpracujących z rozwiniętym sektorem badawczym oraz intensywnego rozwoju nowoczesnej turystyki opartej o współpracę międzyregionalną i transgraniczną, tworzących razem atrakcyjne miejsca do życia dla mieszkańców o coraz wyższych kwalifikacjach i rozwiniętej kulturze obywatelskiej” [Strategia..., s. 24].

Dokumentami, które niejako doprecyzowują i wspierają realizację strategii w kluczowych obszarach na Dolnym Śląsku, są: Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2011–2020 (RSIDS) [Regionalna Strategia...], Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego [Plan Zagospodarowania...] oraz Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej na lata 2014–2020 (projekt) [Dolnośląska Strategia...].

Potencjałem tego obszaru jest niewątpliwie kapitał ludzki, sfera B+R, infrastruktura naukowa. Konieczne jest jednak wzmocnienie powiązań między przedsiębiorstwami i sferą B+R oraz wzmocnianie świadomości społecznej na temat wagi tych powiązań.

RSIDS wyznacza cztery cele strategiczne [Regionalna Strategia..., s. 66–67]:

1. Wzmacnianie innowacyjnych umiejętności i postaw, kluczowych dla gospodarki opartej na wiedzy.
2. Zwiększenie szansy na sukces innowacyjnych projektów biznesowych.
3. Wzrost potencjału innowacyjnego dolnośląskich jednostek naukowych.
4. Rozwój współpracy w gospodarce w obszarze innowacji.

Cel pierwszy podkreśla znaczenie tzw. kluczowych technologii w UE (KET, *Key Enabling Technologies*). KET zostały uznane za te, które odgrywają coraz ważniejszą rolę w rozwoju bazy przemysłowej i technologicznej. Mają ponadto kluczowe znaczenie dla wzmocnienia zdolności Europy w zakresie innowacyjności i rozwoju nowych produktów i usług potrzebnych do inteligentnego, zrównoważonego i sprzyjającego włączeniu społecznemu wzrostu gospodarczego w Europie. Do KET zalicza się: nanotechnologie, fotonikę, biotechnologię przemysłową, zaawansowane systemy produkcyjne i przetwórcze, mikro- i nanoelektronikę, zaawansowane technologiczne przedsiębiorstwa. Natomiast za dziedziny, które stanowią specjalizację naukową Dolnego Śląska, uznano: nauki chemiczne (w tym inżynierię materiałową i nanotechnologie), nauki medyczne, biologię i biotechnologię, farmaceutykę, nauki o żywności, technologie środowiskowe, technologie pomiarowe, technologie informacyjne i komunikacyjne, mechanikę i automatykę oraz inżynierię wodną i lądową [Regionalna Strategia..., s. 47], co można uznać za zgodne z kierunkami wyznaczonymi na poziomie UE.

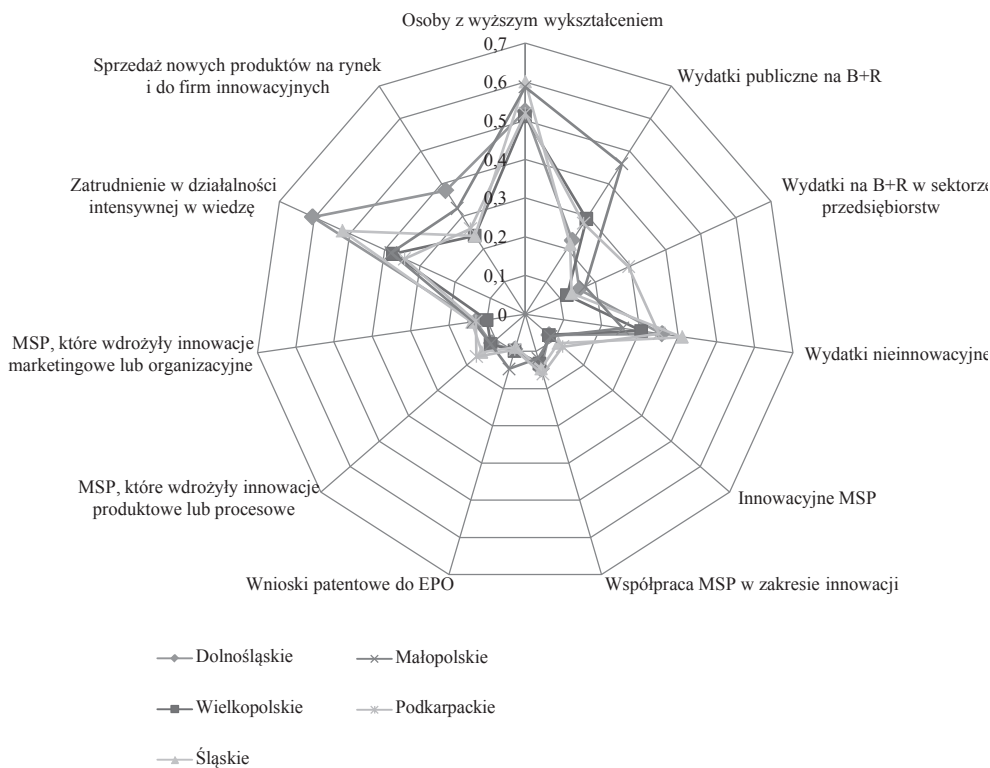
2. Dolny Śląsk a cele Europy 2020¹

Dolny Śląsk uważany jest za jeden z bardziej konkurencyjnych i innowacyjnych regionów w kraju (por. rys. 1). Przyjmując, że konkurencyjność regionu to suma innowacyjnych przedsiębiorstw w nim funkcjonujących, to według danych GUS na Dolnym Śląsku (DŚ) w 2013 r., wśród przedsiębiorstw, innowacyjne przedsiębiorstwa stanowiły 16,2% i plasowało to region na 3. miejscu w kraju (średnia dla kraju wynosiła 14,3%) [BDL 2015]. Innowacyjne przedsiębiorstwa usługowe stanowiły na DŚ 13,39% i było to 2. miejsce po woj. mazowieckim, natomiast odsetek przedsiębiorstw innowacyjnych wśród przedsiębiorstw przemysłowych wynosił 18,98% i było to 6. miejsce w kraju.

Potwierdzeniem rosnącej konkurencyjności regionu jest wskaźnik nakładów poniesionych na działalność innowacyjną. Wydatkowane przez przedsiębiorstwa środki na ten cel w kraju są zróżnicowane według rodzajów działalności innowacyjnej. Przedsiębiorstwa przemysłowe największe nakłady poniosły na środki trwałe (średnio 73,6% ogółu nakładów na innowacje), z czego większość przeznaczono na zakup maszyn i urządzeń technicznych, środków transportowych oraz na działalność badawczo-rozwojową, na którą przeznaczono 4,0 mld zł (19,3% ogółu nakładów

¹ Porównaj tab. 1.

na innowacje). Przedsiębiorstwa sektora usług największe nakłady przeznaczyły na środki trwałe (42,4% ogółu nakładów na innowacje) i na działalność badawczo-rozwojową (2,7 mld zł, co stanowiło 23,0% ogółu nakładów na innowacje). Analizując w ujęciu terytorialnym wysokość nakładów poniesionych na działalność innowacyjną przypadających na jedno przedsiębiorstwo prowadzące taką działalność, zauważyć można, że w przedsiębiorstwach przemysłowych największe nakłady poniosły jednostki z DŚ – 6,2 mln zł, a w Polsce – 3,5 mln zł. Natomiast w sektorze usług DŚ zajął 6. miejsce z nakładami 1,7 mln – średnia dla kraju 3,4 mln zł.

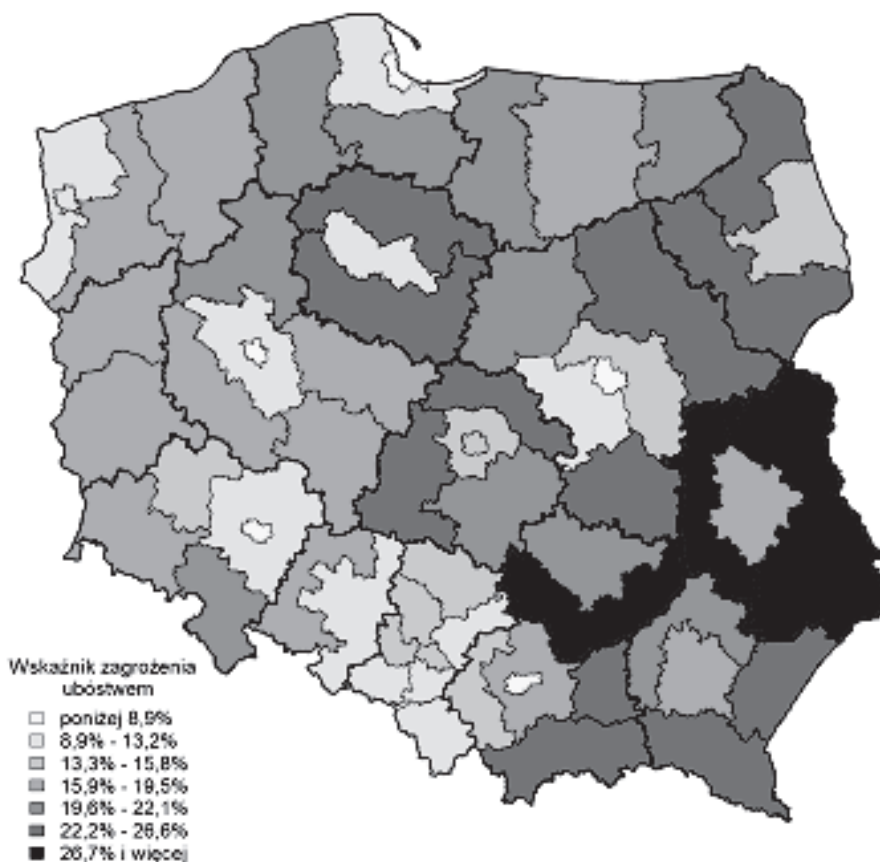
Rys. 1. Innowacyjność Dolnego Śląska na podstawie Regional Innovation Scoreboard (RIS) 2014 na tle wiodących regionów w kraju

Źródło: opracowanie własne na podstawie RIS.

Ponadto o konkurencyjności regionu świadczy największy udział w przychodach netto ze sprzedaży produktów wysokiej i średnio wysokiej techniki – w przetwórstwie przemysłowym odnotowano w 2013 r. w województwie dolnośląskim 59,9% (o 27,5 p.proc. powyżej średniej krajowej) [GUS 2014].

Analizując poziom konkurencyjności i innowacyjności regionu oraz zachodzące zmiany regionalne, można byłoby uznać, że cele przyjęte w dokumentach powin-

ny przybliżać region do realizacji celów strategii „Europa 2020” i być gwarantem wzrostu konkurencyjności regionu, co najmniej w skali europejskiej. Jednak analizując dane mówiące o postępie i zbliżaniu się do wartości progowych, można mieć wątpliwości, czy Dolny Śląsk osiągnie założone wartości np. w zakresie poprawy warunków prowadzenia działalności B+R (por. tab. 1). Należy przy tym podkreślić, iż poszczególne wartości wskaźników w Strategii Lizbońskiej zostały przyjęte dla Polski na niższym poziomie.

Rys. 2. Wskaźnik zagrożenia ubóstwem na poziomie podregionów

Źródło: [GUS 2013, s. 11].

Trudne może okazać się również spełnienie warunku znacznego zmniejszenia liczby osób zagrożonych ubóstwem. W dokumencie strategicznym Europa 2020 UE postawiła przed krajami członkowskimi zadanie obniżenia odsetka osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym o 20 mln, w tym Polsce o 1,5 mln.

Do oceny wyznaczonego celu Komisja Europejska posługuje się wskaźnikiem zagrożenia ubóstwem lub wykluczenia społecznego. Mierzy on odsetek osób, które spełniają co najmniej 1 z 3 kryteriów: 1) są zagrożone ubóstwem (po uwzględnieniu transferów społecznych) i/lub 2) pogłębioną deprivacją materialną i/lub 3) żyją w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy [www1]. Szacuje się, że w Polsce w 2014 r. żyło w skrajnym ubóstwie około 2,8 mln osób. Ze względu na miejsce zamieszkania problem ten jest wyraźnie większy w mniejszych miastach (poniżej 20 000 mieszkańców) i na wsi. Około 6,6% stanowią osoby zagrożone wszystkimi trzema wymiarami zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. W województwie dolnośląskim wskaźnik zagrożenia ubóstwem ustawowym w 2012 r., według województw w % osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej ustawowej granicy ubóstwa, kształtował się na dość niskim poziomie w porównaniu z województwami centralnymi i wschodnimi kraju – 5,1. Analizując podregiony Dolnego Śląska, można zauważyć prawidłowość, że obszary o wyższym PKB mają niższy wskaźnik zagrożenia ubóstwem, choć podregion legnicko-głogowski (o najwyższym PKB w województwie) wskaźnik zagrożenia ubóstwem ma wyższy niż podregion wrocławski i miasto Wrocław (por. rys. 2).

Pomimo spadku liczby osób zagrożonych ubóstwem niepokojący może być wysoki poziom wskaźnika zagrożenia pogłębioną deprivacją materialną, który na Dolnym Śląsku był wyższy od średniej krajowej (13,0) i wyniósł 16,0, co oznacza, że 8,5% mieszkańców Dolnego Śląska nie może zaspokoić z powodów finansowych co najmniej 4 z 9 podstawowych potrzeb. W związku z tym władze Dolnego Śląska zobowiązane są do podejmowania aktywnych działań zmierzających do przeciwdziałania ubóstwu i zmniejszenia jego rozmiarów.

Wskaźnik zatrudnienia w II kwartale 2015 r. plasuje Dolny Śląsk na 11. pozycji w kraju z poziomem 51,9. Jednocześnie należy zauważyć, że wskaźnik bezrobocia rejestrowanego jest dość niski: 9,1 (wg BAEL 6,6), co plasuje region na 5. miejscu w kraju. W porównaniu z rokiem 2011 region przesunął się o sześć miejsc w górę. Czynnikiem wpływającym na wielkość podaży na rynku pracy jest również stosunkowo niski i nieulegający istotnym zmianom współczynnik aktywności zawodowej ludności, który w 2015 r. uplasował województwo dolnośląskie na 11. miejscu w skali kraju. Badacze wskazują, że region ten charakteryzuje się elastycznym rynkiem pracy, szybko reagującym na zmiany pochodzące z zewnątrz. Z jednej strony niskie wartości współczynników aktywności zawodowej i zatrudnienia wskazują na występowanie w dalszym ciągu problemów strukturalnych dolnośląskiego rynku pracy. Z drugiej strony można jednak wskazać na ukryty potencjał osób obecnie niepracujących.

Cel, który już został osiągnięty, dotyczy edukacji. Pomimo tego władze regionu podejmują działania na rzecz dalszej poprawy wskaźników dotyczących realizacji tego celu, zapisując odpowiednie działania we wszystkich dokumentach programowych. W Regionalnym Programie Operacyjnym Województwa Dolnośląskiego 2014–2020 (RPO) wyznaczono oś priorytetową: edukacja. Jej treść wskazuje na

dwa cele szczegółowe: zwiększenie liczby miejsc w edukacji przedszkolnej i podniesienie kompetencji uczniów w przedszkolach. Rezultatem celu szczegółowego 10.1.1 będzie upowszechnienie edukacji przedszkolnej zwłaszcza na obszarach, gdzie jej dostępność jest ograniczona, w tym na obszarach wiejskich. I drugi cel to podniesienie u uczniów kompetencji kluczowych oraz właściwych postaw i umiejętności niezbędnych na rynku pracy oraz rozwijanie indywidualnego podejścia do ucznia, szczególnie ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Rezultatem tego celu szczegółowego ma być podniesienie jakości kształcenia w ramach edukacji podstawowej, gimnazjalnej i ponadgimnazjalnej poprzez realizację działań edukacyjnych skierowanych do uczniów, zapewnienie wyposażenia bazy dydaktycznej i naukowej, a także działań skierowanych do kadry pedagogicznej w celu zapewnienia kompleksowego wsparcia. Kolejnym efektem będzie wdrożenie rozwiązań mających na celu pomoc uczniom zdolnym oraz dzieciom i młodzieży z trudnościami w nauce oraz o specjalnych potrzebach edukacyjnych, w celu umożliwienia im integracji w ramach powszechnego systemu kształcenia, w tym zmniejszania nierówności w jakości nauczania [Regionalny Program..., s. 197–198].

Tabela 1. Cele strategii „Europa 2020” i ich realizacja w kraju i na Dolnym Śląsku

Cele strategii „Europa 2020”	Region/ kraj/ UE28	Zatrudnienie (w %)	Poprawa warunków prowadzenia działalności B+R (% PKB na inwestycje w B+R)	Zmiany klimatyczne (w %)			Edukacja (w %)		Wsparcie włączenia społecznego, poprzez zmniejszenie ubóstwa (w mln osób)
				emisja gazów cieplarnianych	energia ze źródeł odnawialnych	efektywność energetyczna	odsetek osób przedwcześnie kończących naukę	odsetek osób w wieku 30-34 lat z wyższym wykształceniem	
Wartość przyjęta w strategii		75%	3	zmniejszenie o 20% w porówn. z poz. z 1990 r.	zwiększenie do 20% w ogólnym zużyciu energii	zwiększenie o 20%	obniżenie poniżej 10%	zwiększenie do min 40%	wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego 20 mln obywateli
Cel wyznaczony w KPR dla Polski		71%	1,7	14%***	15,48	14 Mtoe	4,5	45	1,5
2011 r.	DS	57,4	-	-	5,48	-	5,9	34,8	-
	Pol	59,3	-	-	8,9	-	5,6	36,5	-
	UE28	64,1	-	-	-	-	13,4	34,8	-
2012 r.	DS	57,6	-	-	6,8	-	6,6	36,3	-
	Pol	59,7	-	-	11,3	-	5,7	39,1	-
	UE28	64,0	-	-	-	-	12,6	36,0	-
2013 r.	DS	58,2	-	-	5,85	-	6,7	36,8	-
	Pol	60,0	-	-	11,39	-	5,6	40,5	-
	UE28	64,0	-	-	-	-	11,9	37,1	-
2014 r.	DS	61,3	-	-	-	-	7,3	42,8	-
	Pol	61,7	-	-	-	-	5,4	42,1	-
	UE28	64,9	-	-	-	-	11,1	37,9	-

KPR – Krajowy Program Reform; DS – Dolny Śląsk; Mtoe = milion ton oleju umownego

*** Określony w decyzji 2009/406/WE cel w zakresie ograniczenia emisji krajowych – dotyczą emisji nieobjętych unijnym systemem handlu uprawnieniami do emisji. Wartość ta wyrażona jako minimalny względny spadek (przy wartości ujemnej) lub maksymalne względne zwiększenie (przy wartości dodatniej) w porównaniu z poziomem z 2005 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Eurostat; Komisja Europejska 2011; BDL 2015].

3. Cele, wyzwania i ich realizacja – podsumowanie działań

Można powiedzieć, że nowy paradygmat rozwoju regionalnego oznacza rozwój skoncentrowany (zogniskowany) terytorialnie (*place-based*), wielopoziomowy, innowacyjny i dostosowany do różnych regionów. Według raportu F. Barcy [2009] należy uznać, że rozwój skoncentrowany terytorialnie powinien stanowić główny model rozwoju, ponieważ oferuje on lepszy dostęp do dóbr, usług, informacji oraz promuje innowacje i przedsiębiorczość.

Podstawą rozwoju opartego na inteligentnych specjalizacjach jest polityka, której idea zawarta jest w *place-based-innovation policy*, a więc polityce skoncentrowanej terytorialnie ze szczególnym uwzględnieniem innowacji w procesie rozwoju. Natomiast zastosowanie koncepcji inteligentnej specjalizacji w kontekście rozwoju regionalnego uwzględnia ograniczenia zarówno zasobów, jak i budżetów oraz czynniki zewnętrzne rozwoju. Ponadto uwzględnia specyfikę sektorową, powiązania między sektorami oraz infrastrukturę innowacyjną. Dlatego podejście oparte na wzmacnianiu posiadanych potencjałów i rozwijaniu nowoczesnych dziedzin może sprzyjać rozwojowi danego obszaru [Barca 2009].

Inteligentna specjalizacja to zarówno koncepcja wpisana w strategię innowacji, jak i narzędzie stosowane przy kształtowaniu i budowaniu obecnej i przyszłej pozycji regionu bądź państwa w gospodarce opartej na wiedzy (zob. szerzej [Dawid, Foray, Hall 2009]). Zakłada się, że nie istnieje państwo ani region będący liderem we wszystkich obszarach nauki i innowacyjności. Jednak każdy z nich ma określony potencjał, pozwalający osiągnąć przewagę konkurencyjną w konkretnej dziedzinie. Jak wynika z przyjętych priorytetów Europy 2020, przyszłość Europy oparta została na inteligentnym i zrównoważonym wzroście, który przyczyniać się będzie do włączenia społecznego. Podstawowym wyzwaniem UE pozostaje rozwój oparty na wiedzy i innowacji. Praktycznym przejawem inteligentnych specjalizacji, sprzyjających takiemu rozwojowi, jest nowe podejście do tworzenia i wyznaczania celów w regionalnych strategiach innowacji (RIS3). Idea takiego podejścia skupia się na optymalnym wykorzystaniu potencjału poszczególnych regionów i wyznaczeniu kierunków rozwoju zgodnych z ich specyficznymi uwarunkowaniami, czyli dopasowaniu w trójce: nauka – edukacja – gospodarka [www2].

Wyznaczone na Dolnym Śląsku inteligentne specjalizacje mają przyczynić się do realizacji celów Regionalnej Strategii Innowacji dla Województwa Dolnośląskiego 2011-2020. Do obszarów o największym potencjale rozwojowym zaliczono [www3]:

- 1) branżę chemiczną i farmaceutyczną,
- 2) mobilność przestrzenną,
- 3) żywność wysokiej jakości,
- 4) surowce naturalne i wtórne,
- 5) produkcję maszyn, urządzeń, obróbkę materiałów,
- 6) technologie informacyjno-komunikacyjne (ICT).

Obszary te są zgodne z wytyczonymi obszarami RIS3 w zakresie zaawansowanych systemów produkcyjnych oraz medycyny i zdrowia publicznego.

Potencjały tkwiące w regionie z pewnością mogą przyczynić się do przyspieszenia procesów rozwojowych oraz przybliżyć do realizacji założonych celów na poziomie regionalnym, krajowym i europejskim. Niekwestionowanymi potencjałami regionu są: wysoki na tle kraju poziom i dynamika wzrostu gospodarczego, zróżnicowany przemysł, wysoka jakość kapitału ludzkiego (w szczególności wysokie kwalifikacje, wysoka aktywność gospodarcza i przedsiębiorczość mieszkańców), dynamiczny rozwój stref aktywności gospodarczej (w tym specjalnych stref ekonomicznych) oraz zróżnicowane warunki przyrodnicze mające ścisły związek z szeroko rozumianą ochroną zdrowia.

Region Dolnego Śląska jest jednak obszarem o dużych różnicowaniach wewnętrznych – społecznych, ekonomicznych, środowiskowych, co uwidacznia się już na poziomie podregionów (NUTS3). Silnymi ośrodkami wzrostu gospodarki regionu są Wrocław i okolice oraz Legnicko-Głogowski Okręg Przemysłowy. Natomiast obszarami silnie hamującymi rozwój są obszary peryferyjne i doświadczone procesami transformacji gospodarczej. Szansą na przewycięzenie problemu peryferyjności wielu obszarów, poprawę atrakcyjności lokalizacji produkcji i zwiększenie spójności społeczno-gospodarczej Dolnego Śląska jest realizacja celów zapisanych w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego. Podniesienie walorów turystycznych, obniżenie kosztów energii, poprawa bezpieczeństwa energetycznego i zmniejszenie bezrobocia, poprzez tworzenie zielonych miejsc pracy², mają przynieść działania w zakresie ograniczania emisji CO₂, co znacznie przybliżyć może realizację celów Europy 2020.

4. Podsumowanie

Przystępując do analizy osiągnięcia odpowiednich wartości wskaźników strategii „Europa 2020”, należy pamiętać, że dla poszczególnych krajów, w tym Polski, ich poziom jest inny (niższy) od przyjętego dla UE28. Ponadto dostęp do aktualnych danych statystycznych na poziomie regionalnym jest trudny, co często wiąże się z opóźnieniami w publikowaniu takich informacji oraz z poziomem agregacji danych.

Analizując dane mówiące o postępie i zbliżaniu się do wartości progowych na poziomie regionalnym, można mieć wątpliwości, czy Dolny Śląsk osiągnie założone wartości wskaźników Europy 2020 np. w odniesieniu do poprawy warunków prowadzenia działalności B+R. Jest to problem, który dotyczy również poziomu krajowego. Od lat nakłady w budżecie państwa, ale też cele i ich realizacja w tym

² Zielone miejsca pracy to te, które w pewien sposób przyczyniają się do ochrony lub odtwarzania środowiska naturalnego. Pojęcie to obejmuje stanowiska pracy służące ochronie ekosystemów i różnorodności biologicznej, redukcji zużycia energii i surowców naturalnych lub minimalizacji produkcji odpadów czy zanieczyszczeń. Zob. szerzej [www4].

zakresie nie są realizowane. Brak odpowiednich zachęt dla przedsiębiorców w zakresie wspierania, finansowania i współpracy ze sferą B+R oraz brak rozwiązań systemowych – wciąż pogłębiają dystans polskiej gospodarki w stosunku do pozostałych w UE.

Trudne może okazać się również spełnienie warunku znacznego zmniejszenia liczby osób zagrożonych ubóstwem. Pomimo spadku liczby osób zagrożonych ubóstwem niepokojący może być wysoki poziom wskaźnika zagrożenia pogłębioną deprawacją materialną, który na Dolnym Śląsku był wyższy od średniej krajowej. Wskazuje to na duże zróżnicowanie w poziomie dochodów w regionie oraz możliwości realizacji potrzeb jego mieszkańców. Jedną z przyczyn jest wysoki poziom bezrobocia, szczególnie na obszarach peryferyjnych i wiejskich. Wskaźnik zatrudnienia w II kwartale 2015 r. plasuje Dolny Śląsk dopiero na 11. pozycji w kraju.

Cel, który już został spełniony, dotyczy edukacji. Pomimo tego władze regionalne dążą do dalszej poprawy wskaźników, stawiając m.in. na rozwój infrastruktury edukacyjnej.

Szansą na przezwyciężenie problemu peryferyjności wielu obszarów Dolnego Śląska i zwiększenie spójności społeczno-gospodarczej regionu jest realizacja celów zapisanych w Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego. Odbywa się ona przez podnoszenie walorów turystycznych, obniżenie kosztów energii, poprawę bezpieczeństwa energetycznego oraz podejmowanie działań zmniejszających poziom bezrobocia.

Literatura

- Barca F., 2009, *An Agenda for a Reformed Cohesion Policy-Independent Report*, European Commission, Brussels.
- BDL GUS 2015.
- Dawid P., Foray D., Hall B., 2009, *Smart specialisation. The concept*, Knowledge Economists Policy Brief, no. 9.
- Dolnośląska Strategia Integracji Społecznej na lata 2014–2020 (projekt), http://www.wbu.wroc.pl/pliki/pelny_tekst-PZPWD.pdf (9.06.2015).
- Eurostat 2015, http://ec.europa.eu/europe2020/reaching-the-goals/targets/index_en.htm (10.04.2015).
- GUS, 2013, *Mapy ubóstwa na poziomie podregionów w Polsce z wykorzystaniem estymacji pośredniej*, Urząd Statystyczny w Poznaniu, Ośrodek Statystyki Małych Obszarów, Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Społecznych i Warunków Życia, Poznań.
- GUS, 2014, *Nauka i Technika w 2013 r.*, Warszawa.
- Komisja Europejska, 2011, *Ocena krajowego programu reform i programu konwergencji przedstawionych w 2011 r. przez Polskę*, SEK(2011) 729 Bruksela, dnia 7.6.2011, towarzyszący dokumenty: *Zalecenia Rady w sprawie Krajowego Programu Reform przedstawionego w 2011 r. przez Polskę oraz w sprawie wydania opinii Rady dotyczącej zaktualizowanego programu konwergencji Polski na lata 2011–2014* SEK(2011), http://ec.europa.eu/europe2020/reaching-the-goals/targets/index_en.htm (10.04.2015).

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego, Zarząd Województwa Dolnośląskiego, załącznik nr 1 do uchwały nr XLVIII / 873 / 2002 Sejmiku Województwa Dolnośląskiego z 30 sierpnia 2002 r.

Regionalna Strategia Innowacji dla Województwa Dolnośląskiego na lata 2011–2020, Wrocław, styczeń–czerwiec 2011.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Dolnośląskiego 2014–2020, dokument przyjęty uchwałą nr 41/V/15 Zarządu Województwa Dolnośląskiego z 21 stycznia 2015 r., w związku z decyzją Komisji Europejskiej nr C (2014) 10191 z 18 grudnia 2014 r.

Strategia Rozwoju Województwa Dolnośląskiego 2020, Dolny Śląsk, http://www.umwd.dolnyslask.pl/fileadmin/user_upload/Rozwoj_regionalny/SRWD/SRWD_2020-final.pdf.

Ustawa z 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa, Dz.U. 1998, nr 91, poz. 576.

www1: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Income_distribution_statistics/pl (15.09.2015).

www2: <http://www.rsi.lubelskie.pl/index.php/regionalna-strategia-innowacji> (20.05.2014).

www3: <http://www.umwd.dolnyslask.pl/gospodarka/dolnoslaskie-inteligentne-specjalizacje/> (15.09.2015).

www4: <https://osha.europa.eu/pl/topics/green-jobs>.